

УДК 316.422: 656.022.87

СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ТАРИФОУТВОРЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ МОРСЬКОЇ ГАЛУЗІ<http://orcid.org/0000-0001-5664-2908>

Логутова Тамара Григорівна, д.е.н., професор, завідувача кафедрою інноватики та управління, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь, Logutova_t_g@pstu.edu, +380677767227

<http://orcid.org/0000-0002-9633-9994>

Полторацький Микола Михайлович, аспірант, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь, pnmregister@gmail.com, +380975701282

Tamara Logutova, Doctor of Economic Sciences, Professor, SHEI "Pryazovskyi State Technical University", Mariupol, Ukraine

Mikola Poltoratskiy, graduate student of Department of Innovation and Management, SHEI "Pryazovskyi State Technical University", Mariupol, Ukraine

T. Logutova, M. Poltoratskiy. Creation an innovative mechanism of tariffing for the marine industry enterprises.

The authors investigated the concept of economic mechanism and highlighted the key tools for implementing effective management decisions at maritime transport enterprises. The authors considered the problem of formation of the level of port charges at the enterprises of maritime transport. The author has developed the author's innovative tariff formation mechanism in order to modernize the existing approaches to the modern tariff formation system, the mechanism has an extended systematic list of key elements. The authors analyzed and formed the list of functions of the SE "Administration of Seaports of Ukraine", functions performed by the collection of port dues. The new tariff formation mechanism is based on the key components: general information, regulatory framework, tariff budgeting, technical operation. The authors analyzed and systematized that the following information should be included in the general information: state and sectoral construction standards, resource standards for the operation of the modern dredging fleet and indicators of socio-economic development of the country; The following should be attributed to the base of distribution and preferences: the exchange rate, the processing of cargoes along the waters of the seaport, the weight capacity of seagoing vessels, and the basic system of preferences. In their work, the authors summarized the regulatory framework presented by the following legal acts: the Law of Ukraine "On Seaports", the decrees and orders of the Cabinet of Ministers of Ukraine. It was rather systematic that the list of elements of technical operation should include the elements: register and database of hydraulic structures, technical inspection, navigation hydrographic support. It was analyzed that the creation of an innovative tariff formation mechanism is crucial for the economic task of calculating tariffs for Ukrainian seaports. The use of copyright developments will be an effective impetus for the transformation of the tariff system in maritime transport enterprises, taking into account the technical and economic features of the functioning of strategic objects of the port infrastructure.

Логутова Т. Г., Полторацький М. М. Створення інноваційного механізму тарифоутворення на підприємствах морської галузі.

В статті проведено дослідження поняття економічного механізму з виділенням ключових інструментів для впровадження ефективних управлінських рішень на підприємствах морського транспорту. У науковій роботі розглянуто проблему формування рівня портівих зборів на підприємствах морського транспорту. Розроблено авторський інноваційний механізм тарифоутворення з метою модернізації існуючих підходів до сучасної системи тарифоутворення, який має розширений систематизований перелік ключових елементів. Проаналізовано та сформовано перелік функцій ДП «Адміністрація морських портів України», що виконуються за рахунок стягнення портівих зборів. Новітній механізм тарифоутворення базується на ключових складових: загальній інформації, нормативній базі, формуванні бюджету тарифу, технічній експлуатації. Авторами проаналізовано, систематизовано та визначено, що до загальної інформації необхідно відносити такі елементи: державні та галузеві будівельні норми, ресурсні норми щодо експлуатації сучасного днопоглиблювального флоту та показники соціально-економічного розвитку країни; до бази розподілу та преференцій треба відносити: курс валюти, переробка вантажів по акваторії морського торгового порту, вагова ємність морських суден та базова система преференцій. В роботі узагальнено нормативну базу, що представлена наступними нормативно-правовими актами: Законом України «Про морські порти», постановами та розпорядженнями Кабінету Міністрів України.

Систематизовано, що до переліку елементів технічної експлуатації повинні входити елементи: реєстр та база даних гідротехнічних споруд, технагляд, навігаційне гідрографічне забезпечення. Визначено, що створення інноваційного механізму тарифоутворення має вирішальне значення для виконання економічного завдання розрахунку тарифів для морських портів України. Застосування авторських розробок буде дієвим поштовхом для трансформації системи тарифоутворення на підприємствах морського транспорту із врахуванням технічних та економічних особливостей функціонування стратегічних об'єктів портової інфраструктури.

Логутова Т. Г., Полторацький Н. М. Создание инновационного механизма тарифообразования на предприятиях морской отрасли.

В статье проведено исследование понятия экономического механизма с выделением ключевых инструментов для внедрения эффективных управленческих решений на предприятиях морского транспорта. В научной работе рассмотрена проблема формирования уровня портовых сборов на предприятиях морского транспорта. Разработан авторский инновационный механизм тарифообразования с целью модернизации подходов к современной системе тарифообразования, который имеет расширенный систематизированный перечень ключевых элементов. Проанализирован и сформирован перечень функций ГП «Администрация морских портов Украины», выполняемых за счет взимания портовых сборов. Новейший механизм тарифообразования базируется на ключевых составляющих: общей информации, нормативной базе, формировании бюджета тарифа, технической эксплуатации. Авторами проанализировано и определено, что к общей информации необходимо относить следующие элементы: государственные и отраслевые строительные нормы, ресурсные нормы по эксплуатации современного дноуглубительного флота и показатели социально-экономического развития страны; в базу распределения и предпочтений надо относить курс валюты, переработка грузов по акватории морского торгового порта, весовая емкость морских судов и базовая система предпочтений. В работе обобщена нормативная база, которая представлена следующими нормативно-правовыми актами: Законом Украины «О морских портах», постановлениями и распоряжениями Кабинета Министров Украины. Систематизировано, что в перечень элементов технической эксплуатации должны входить элементы: реестр и база данных гидротехнических сооружений, технадзор, навигационное гидрографическое обеспечение. Отмечено, что создание инновационного механизма тарифообразования имеет решающее значение для выполнения экономической задачи расчета тарифов для морских портов Украины. Применение авторских разработок будет действенным толчком для трансформации системы тарифообразования на предприятиях морского транспорта с учетом технических и экономических особенностей функционирования стратегических объектов портовой инфраструктуры.

Постановка проблеми. В сучасних реаліях розвитку українських морських портів постає питання ефективного розрахунку портових зборів задля ефективного функціонування портової галузі та розвитку. Авторами у науковій роботі запропоновано створення та впровадження інноваційного механізму тарифоутворення, який буде направлено на вирішення економічного завдання розрахунку тарифів в рамках роботи сучасних держаних підприємств – морських портів України.

Аналіз основних досліджень чи публікацій. Дослідженням сучасних аспектів розвитку транспортної галузі в Україні та вирішенням питання ефективного тарифоутворення на підприємствах морської галузі займаються такі науковці, як: О. О. Бакаєв, В. А. Будник, І. В. Гладка, О. М. Кібік, В. Г. Коба, М. В. Ковбатюк, С. С. Кроль, О. А. Липинська, В. П. Мироненко, В. М. Мирошко, С. І. Пирожков, Л. А. Позднякова, В. Л. Ревенко, В. О. Сударєв, Н. В. Якименко та інші.

Виокремлення невирішених проблем, яким присвячена стаття. В сучасних умовах функціонування українських морських портів виникла необхідність у формуванні новітніх підходів до процесу тарифоутворення з урахуванням особливостей роботи морської галузі, іноземного досвіду та діючих законодавчих актів. Це зумовлено необхідністю впровадження іноземного досвіду та прийняття важливих стратегічних управлінських рішень. За таких умов виникає необхідність у створенні дієвого механізму тарифоутворення задля забезпечення економічно обґрунтованого рівня портових зборів в морських портах різного ступеню завантаженості та різної регіональної приналежності.

Мета статті. Основним завданням роботи є розробка інноваційного дієвого механізму тарифоутворення на підприємствах з метою забезпечення ефективного розрахунку рівня портових зборів на підприємствах морської галузі.

Результати дослідження. Як наголошено в Національній транспортній стратегії України до 2030 р. [1], сучасний стан транспортної галузі не повною мірою відповідає вимогам ефективної реалізації євроінтеграційного курсу України та інтеграції національної транспортної мережі в Транс'європейську транспортну мережу. Тому українська транспортна галузь, у т.ч. морська галузь, потребує новітніх підходів управління та стрімкого стратегічного розвитку. Модернізація підходів до тарифоутворення є одним із ключових інструментів для перезавантаження транспортної системи України та головним елементом ефективної реалізації євроінтеграційного курсу України. Слід наголосити, що підвищення ефективності та якості надання транспортних послуг [1] дасть змогу підвищити конкурентоспроможність морських портів, покращити рівень транзитного потенціалу країни та відповідно сприятиме розвитку торгівлі.

В контексті розробки нового механізму тарифоутворення необхідно надати термін «економічний механізм функціонування ринку» [2] – це механізм формування ринкових цін і розподілу ресурсів, взаємодії суб'єктів господарювання щодо встановлення та застосування цін, обсягу виробництва і продажу товарів та послуг. Основними складовими елементами механізму є попит, пропозиція, ринкова ціна, грошовий обіг. Для ефективної розробки авторського механізму тарифоутворення для підприємств морської галузі необхідно з цього поняття на перший план виділити такі необхідні аспекти як: попит, пропозицію та конкуренцію. Також автори наукової роботи згодні з автором [3], що економічний механізм діє через економічні інтереси та складається з комплексу економічних способів, важелів, нормативів, показників, за допомогою яких реалізуються об'єктивні економічні закони. Авторський механізм тарифоутворення має свої особливості, як комплексне поняття задля формування вірного економічного обґрунтованого рівня портових зборів на українських морських підприємствах.

Запропонований авторський механізм тарифоутворення має вигляд матриці, що включає такі блоки, як: нормативна база; формування бюджету – складової тарифу; база розподілу; преференції і складові: загальна інформація, технічна експлуатація, розвиток.

У першому блоку інноваційного механізму тарифоутворення «Нормативна база/Загальна інформація» (рис. 1) авторами включені ключові елементи, визначені нормативною базою - Закон України «Про морські порти України» [4], а саме:

- 1) Стратегічні об'єкти портової інфраструктури;
- 2) Суб'єкти ринку: власники, балансоутримувачі;
- 3) Джерело фінансування – портові збори: за видами.

Слід зазначити, що за рахунок портових зборів ДП «АМПУ» виконує наступні свої функції:

1. Утримання та забезпечення ефективного використання державного майна, переданого їй в господарське відання.
2. Організація та забезпечення безпечної експлуатації об'єктів портової інфраструктури державної власності.
3. Контроль та підтримання оголошених глибин, тощо.

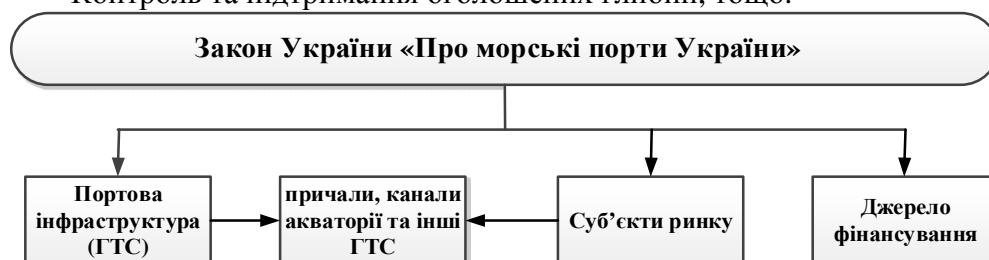

Рис. 1. Блок інноваційного механізму «Нормативна база / Загальна інформація» (авторська розробка)

У другому блоку інноваційного механізму тарифоутворення «Формування бюджету – складової тарифу / Загальна інформація» (рис. 2) авторами включені такі елементи як:

- 1) Державні та галузеві будівельні норми;
- 2) Ресурсні норми щодо експлуатації сучасного днопоглиблювального флоту;
- 3) Показники соціально-економічного розвитку України, в. ч.:
  - Загальні економічні та галузеві програми розвитку [1];
  - Програми розвитку окремих приватних терміналів;
  - Програма розвитку транзитного потенціалу України [5];

Рис. 2. Блок інноваційного механізму «Формування бюджету – складової тарифу / Загальна інформація» (авторська розробка)

У третьому блоку інноваційного механізму тарифоутворення «База розподілу та преференції / Загальна інформація» (рис. 2) авторами наукової роботи включені такі обов'язкові елементи як:

- 1) Прогнозний курс USD;
- 2) Переробка вантажів по акваторії МТП;
- 3) Вагова ємність морських суден;
- 4) Базова система преференцій, у т.ч. авторами розроблені критерії та принципи наданої системи.

У четвертому блоку авторського механізму «Нормативна база / Технічна експлуатація» ключовими елементами виступають галузеві та відомчі документи та інструкції щодо технічної експлуатації портових споруд, а саме:

- 1) Реєстр ГТС МТП;
- 2) База даних ГТС;
- 3) Технагляд за промірними роботами на ГТС;
- 4) Навігаційне гідрографічне забезпечення.

Нормативна база представлена низкою Наказів Міністерства інфраструктури України з 2006 по 2013 рр.

У п'ятий блок інноваційного механізму автори представили такі елементи як:

- 1) Реєстр морських портів України;
- 2) Міністерство інфраструктури України [6];
- 3) Плани розвитку морських портів;
- 4) Рада морського порту.

Нормативна база наведеного блоку представлена Постановою Кабінету Міністрів України від 11.07.2013 р. № 496 [7] та Розпорядження Кабінету Міністрів України від 11.07.2013 р. № 548-р [8].

Таким чином запропонований інноваційний механізм тарифоутворення на підприємствах морського транспорту є логічним продовженням реалізації та імплементації Закону України «Про морські порти України» та враховує усі аспекти життєвого циклу стратегічних об'єктів портової інфраструктури, що є необхідною ланкою для формування виваженої та збалансованої бази витрат та відповідно запорукою розрахунку економічно обґрунтованих тарифів на підприємствах морського транспорту з урахуванням їх подальшого розвитку у відповідності до стратегічних галузевих програм.

Висновки з проведеного дослідження. Дослідивши стратегічні напрями розвитку транспорту на перспективу, що є необхідною запорукою підвищення економічного потенціалу країни, та враховуючи економічні чинники, що першочергово впливають на операційну та інвестиційну діяльність підприємств транспорту, морського у тому числі, стає логічним та послідовним поштовхом до трансформації системи тарифоутворення на підприємствах морського транспорту із врахуванням технічних та економічних особливостей функціонування стратегічних об'єктів портової інфраструктури. Поетапна системна реалізація та впровадження запропонованих ініціатив у вигляді інноваційного механізму тарифоутворення на підприємствах морської галузі, що складається із відповідних блоків, складових та елементів, дозволить винайти ефективну формулу розрахунку економічно обґрунтованих тарифів та підвищити конкурентоспроможність підприємств морського транспорту.

Список використаних джерел:

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року» від 30.05.2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-%D1%80>
2. Економічний механізм функціонування ринку. Політична економія. Навчальні матеріали онлайн (pidruchniki.website) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidruchniki.com/15100827/politekonomiya/ekonomichniy_mehanizm_funktsionuvannya_rinku.
3. Внутрішній економічний механізм підприємства: Навч. посібник / М. Г. Грецак, О. М. Гребешкова, О. С. Коцюба; за ред. М. Г. Грецака. — К.: КНЕУ, 2001. — 228 с.
4. Закон України «Про морські порти України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4709-17>.
5. Закон України «Про Комплексну програму утвердження України як транзитної держави у 2002-2010 роках» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3022-14>.
6. Офіційний сайт Міністерства інфраструктури України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uspa.gov.ua/>.
7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку ведення Реєстру морських портів України» від 11.04.2013 р. № 496 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/496-2013-%D0%BF>.
8. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження Стратегії розвитку морських портів України на період до 2038 року» від 11.07.2013 № 548-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reestrmpa.gov.ua/REESTR/RNAweb.nsf/wpape/doc_card?OpenDocument&ID=2CFCE2F14F2F8B16C2257BC6004A5403.

References:

1. Ordinance of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On Approval of the National Transport Strategy of Ukraine for the Period up to 2030", 30.05.2018 ["Pro shvalennya Natsional'noyi transportnoyi stratehiyi Ukrayiny na period do 2030 roku"] [Electronic resource], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-%D1%80>
2. Economic mechanism of market functioning. The political economy. Study materials online (pidruchniki.website) [Electronic resource], available at: https://pidruchniki.com/15100827/politekonomiya/ekonomichniy_mehanizm_funktsionuvannya_rinku
3. Grechak M.G. (2001), Internal economic mechanism of the enterprise: Educ. Manual / M.G. Grechak, O. M. Grebeshkova, O. S. Kotsyuba; edited by MG Greshchak, K.: KNEU, 228 p.
4. Law of Ukraine "On Seaports of Ukraine" ["Pro mors'ki porty Ukrayiny"] [Electronic resource], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4709-17>.
5. Law of Ukraine "On the Comprehensive Program for the Establishment of Ukraine as a Transit State in 2002-2010" ["Pro Kompleksnu prohramu utverdzhennya Ukrayiny yak tranzytnoyi derzhavy u 2002-2010 rokakh"] [Electronic resource], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3022-14>.
6. Official site of the Ministry of Infrastructure of Ukraine [Electronic resource], available at: <http://www.uspa.gov.ua/>.
7. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On Approval of the Procedure for Keeping the Register of Seaports of Ukraine" of April 11, 2013 No. 496 ["Pro zatverdzhennya Poryadku vedennya Reyestru mors'kykh portiv Ukrayiny"] [Electronic resource], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/496-2013-%D0%BF>.
8. Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the Strategy for the development of seaports of Ukraine for the period until 2038" of 11.07.2013 No. 548-p ["Pro zatverdzhennya Stratehiyi rozvytku mors'kykh portiv Ukrayiny na period do 2038 roku"] [Electronic resource], available at:

http://www.reestrnpa.gov.ua/REESTR/RNAweb.nsf/wpage/doc_cardOpenDocument&ID=2CFCE2F14F2F8B16C2257BC6004A5403.

Keywords: transport; port charges; efficient use; development strategy; turnover; market entity; source of financing.

Ключові слова: транспорт; портові збори; ефективне використання; стратегія розвитку; вантажообіг; суб'єкт ринку; джерело фінансування.

Ключевые слова: транспорт; портовые сборы; эффективное использование; стратегия развития; грузооборот; субъект рынка; источник финансирования.

Рецензент: Хаджинова О. В., декан економічного факультету, д. е. н., професор кафедри «Фінанси і банківська справа», ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м.Маріуполь

Перевірено на плагіат системою:

<https://corp.eu.unicheck.com/similarity/report/eb24731e6fab434fbf8a7c75bb68ad3d>